

Gazete ve Dergi Kupürlerinin Arşivlenmesi

Archiving of Clippings

Hakan ANAMERİÇ*

Öz

Gazete ve dergiler günlük sosyal, kültürel, bilimsel ve edebi gelişmeleri okuyucularına duyuran en yaygın bilgi kaynaklarıdır. Kitaplar kadar uzun bir geçmişe sahip olmasa da matbaa ve ulaşım olanaklarının gelişmesiyle özellikle gündelik gelişmeler ve bilim alanında yoğun bir etkiye sahip olmuşlardır. XVIII. yüzyılın son çeyreğinden itibaren geniş kitlelere yayılan gazete ve dergiler, tarihleri itibarıyla birer efemera (geçici süreli belge) niteliği taşıyabilirler. Ancak birçok araştırmacı, meraklı veya koleksiyoncu, gazetenin tamamı yerine ilgilendikleri bölümü toplamayı tercih ederler. Genellikle ilgilenilen bölümün kesilmesi ile biriktirmeye/saklanmaya başlayan bu parçalara kesik veya kupür denilmektedir. Kesik/kupürlerin arşivlenmesi, diğer bazı arşiv malzemesi ile karşılaştırıldığında daha özen gösterilmesi ve dikkat edilmesi gereken bir süreçtir. Çalışmada, söz konusu malzemenin hangi niteleme alanlarıyla ve nasıl arşivlenmesi ve nasıl korunması gerektiği örnekler verilerek değerlendirilecektir.

Anahtar sözcükler: Kupür, Kesik, Süreli yayın, Efemera, Arşiv malzemesi, Özel arşiv, Kupürlerin arşivlenmesi

Abstract

Newspapers and magazines/journals are widely used media that inform people on current social, cultural, political, and economical events. Although newspapers and magazines/journals are not long lasting since the last quarter of the XVIIIth century, because of their nature they are considered as collection and archival materials by some researchers and interested people. However, those people and researchers collect only clippings that are interested and can be utilized instead of keeping the whole of the newspapers and journals. Interested sections that are cut from the journals and newspapers are named clippings. Compared with other archival materials handling and archiving clippings need special care. In this study how newspaper/journals clippings are identified, cataloged, archived and preserved is described with relevant examples.

Keywords: Tear sheet, Clipping, Periodical, Serial, Ephemera, Archival materials, Private archive, Archiving of clippings

* Doç. Dr.; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi, Sıhhiye-Ankara. (hakananameric@gmail.com, anameric@ankara.edu.tr)

Giriş

Arşiv malzemesi bağlamında ele alındığında kesikler¹ iki temel arşiv türü olan kamu ve özel arşivler için arşivsel değere sahip olabilecek belgelerdir. Arşivsel değer, bir arşiv malzemesinin; yönetsel, kanıtsal, mali, tarihi, entelektüel, kültürel, antik, kendine özgü (manevi), yasal ve parasal (maddi) değer taşıyabilir olmasıdır (Rukancı ve Anameriç, 2008, ss. 168-169; Belge..., 2009, s. 29). Kesikler de en çok bilinen ve rastlanılan özel arşiv malzemelerinden biridir. Genellikle günlük gazetelerden ve/veya çeşitli periyotlarla yayımlanan dergilerden kesilen veya koparılan bu kesikler², makaleler, yazı dizileri, haberler/fıkralar, köşe yazıları, mektuplar, tefrikalar, resimler, karikatürler, duyurular, ilanlar, reklamlar vb. gibi birbirinden farklı tür ve içeriktedirler. Ancak bu kesikler, koleksiyon veya arşiv sahibinin kişisel özelliklerine, hobi, ilgi alanı ve alışkanlıklarına göre farklı içeriklerde olabilmektedir. Kesikleri diğer süreli yayın çıktılarından ayıran en önemli özelliği kesmek, yırtmak ve bölmek suretiyle basılı olan bütünden ayrılmasıdır. Bu nedenle, günümüzde oldukça kolay olan bilgisayar çıktısı veya fotokopi ile çoğaltılmış gazete ve dergi bölümlerine birer kesik (clipping, press cutting, newspaper clipping) değil, genel anlamlarıyla bilgisayar çıktısı (printed copy/print out) veya çoğaltılmış nüsha (copy) denilmektedir.

Kesikler kişiler için olduğu kadar, kamu ve özel kurumlar için de önemli birer tarihi, bilimsel ve kültürel değeri olan arşiv malzemesi olabilirler. Herhangi bir kamu kurumu ya da özel kurum hakkında yerel veya ulusal gazetelerde çıkan haber(ler), o kurumsal arşivi için siyasi ve ekonomik konularda manevi, tarihi ve kanıtsal belge niteliği taşıyabilecektir. Aynı özellik şahıslar için de benzer bir nitelik taşıyabilir. Kesikler, özel arşiv malzemesi olarak -özellikle kişi/aile arşivleri ve önemli ulusal kütüphanelerde³ - en çok rastlanan belge/malzeme türünden biridir (Pamphlet..., 1917, ss. 8-12; Bautista and Vergara-Bautista, 2013, ss. 6, 13). Sosyal statüsü ve görevi ne olursa olsun hemen herkes kesik toplayıp, biriktirebilir. Kesikler her ne kadar yaygın bir arşiv malzemesi olsalar da arşivlenmesi bazı zorlukları beraberinde getirmektedir.

Kesiklerin Nitelenmesi

Kesiklere erişim ve arşivleme için gerekli dört temel bibliyografik niteleme alanı gerekmektedir. Bunlar;

- ◇ Yazının (kesiğin) adı / eser adı / başlık,
- ◇ Sorumlu (yazar, röportajcı, fotoğrafçı, karikatürist),

1 Bundan sonra kupür yerine de kullanılacaktır.

2 Bkz. Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü, Hazl.: Sekine Karakaş, Fatih Rukancı ve Hakan Anameriç, Ankara, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2009, s. 29.

3 Library of Cogress'in fotoğraf dermesinde binlerce kesik bulunmaktadır. National Archives of India'da bulunan 141 koleksiyondan 26'sında kesikler yer almaktadır. Ülkemizde Çekül Vakfı, TTK, VEKAM ve Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi gibi kurumlarda özel arşiv malzemesi olarak kesikler bulunmaktadır. Ayrıca TBMM'de parlamento üyeleri için hazırlanmış 30 gazetenin tarandığı ve veri tabanına kaydedildiği bir gazete/kupür dokümantasyonu hizmeti mevcuttur. [y.n.]

- ◇ Tarih (kesiğin alındığı yayının tarihi),
- ◇ Yayın adı (kesiğin alındığı süreli yayının adı)'dır.

Bunun dışında kalan ve kesiklere erişimi kolaylaştırabilecek ikincil bibliyografik nitelendirme alanları da şu şekilde sıralanabilir:

- ◇ Kesiğin amacına göre türü (makale, köşe yazısı/fıkra, dizi yazı, haber, öykü, şiir, hikaye, tefrika/bölmece, eleştiri, portre yazısı, seyahat, anı, söyleşi/sohbet, röportaj, vs.)
- ◇ Kesiğin fiziksel/baskı olarak türü (karikatür, fotoğraf vs.)
- ◇ Sayfa numarası,
- ◇ Konu(lar)ve anahtar kelimeler,
- ◇ Yerel gazeteler için yayınlandığı yer.

Kesik başlığı / eser adı, kesik üzerinde bulunan ve belirgin bir punto farklılığına sahip olan başlıktır. Bu başlık kesiklerin arşivlenmesinde eser adı olarak kabul edilir ve tarama/erişim unsurlarından biri olarak belirlenir. Başlık içerisinde geçen kelimeler, anahtar kelime olarak otorite dizinine eklenerek taramada kullanılabilir. Bir tarama unsuru olarak kullanılacak bu bibliyografik nitelendirme alanı, bazen gazetenin 'haber' verme geleneklerine uygun olarak çarpıcı bir başlığa sahip olabilir ve yazının içeriği ile tam olarak eşleşmeyebilir. Bu durumda erişim ucu olarak başlık ile birlikte yazıda değinilen temel konu çerçevesinde konu ve anahtar kelimeler belirlenmelidir. Örneğin "Çuvalla gelen tarihi hazine"⁴ başlıklı bir kesik tam olarak neden veya kimden bahsettiği anlaşılammaktadır. Haberin tamamı okunduğunda ise Ödemiş Yıldız Kent Müzesi'ne vatandaşlarca bağışlanan eşyalar arasında benzerlerinin Osmanlı ve Cumhuriyet Arşiv'lerinde de bulunduğu, Mustafa Kemal Paşa (Atatürk)'nın 9. Ordu Müfettişi sıfatıyla Anadolu'ya gönderilmesine ilişkin bakanlar kurulu (Meclis-i Vükela) kararı ve Ankara'nın başkent oluşu kanununun orijinal nüshalarının bulunduğu ile ilgili olduğu anlaşılmmaktadır. "Bazı sayılar beni üzer"⁵ başlıklı bir köşe yazısında ise yine içerik söz konusu başlıktan anlaşılmmaktadır. Yazı okunduğunda ise Bağımsız Eğitimciler Sendikası'nın yaptığı araştırmada Türkiye'de kitabın ihtiyaç maddeleri arasında 235. sırada yer aldığı ve vatandaşlarımızın kitap okumaya çok az zaman ayırdıkları ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu iki örnekte başlık ile birlikte yukarıda bahsedilen kişi, kurum ve terimlerden de anahtar kelimelerin belirlenmesi gerekmektedir. Eğer kesik bir köşe yazısı ise köşenin adı parantez içinde başlık / eser adı sonuna eklenmelidir. Örneğin, Abbas Güçlü'nün 2 Mart 2007'de Hürriyet'teki Diyalog adlı köşesindeki yazısının başlığı "Kütüphaneler haftası"dır. Bu kesik başlığı "Kütüphaneler haftası" (Diyalog) olarak kaydedilmelidir (Örnek 1). Ancak yazarların farklı gazete ve dergilerde yazı yazabilecekleri ve çalıştıkları gazete/dergilerin değişebileceği, köşe adının değişmeme olasılığı da unutulmamalıdır. Dizi yazı kesikleri için ise başlık ana başlık ve alt başlık olarak sırayla

4 Nadit Uysal ve Nazif Harupçu, Sabah (16 Aralık 2012)

5 Doğan Hızlan, Hürriyet (29 Nisan 2008).

yazılmalıdır. Örneğin; 3 günlük bir yazı dizisi⁶ kesikinin başlığı için; aşağıdaki şekilde nitelene yapılabilir: (İşaretlemeler farklı bibliyografik nitelene alanlarını göstermek için yapılmıştır).

Güçlü, Abbas. *Kütüphaneler haftası. (Diyalog).* **Hürriyet**, 2 Mart 2007.

Örnek: 1

Özükan, Bülent. **500 Yıllık Gizem: Amerika'ya Kolomb'dan önce Müslüman denizciler mi gitti?** **Milliyet**, 15 Mart 2013.

Özükan, Bülent. **500 Yıllık Gizem: Osmanlı haritacılığı neden önem vermedi.** **Milliyet**, 16 Mart 2013.

Özükan, Bülent. **500 Yıllık Gizem: Piri Reis'in tanınması tesadüf mü?** **Milliyet**, 17 Mart 2013.

Örnek: 2

Aynı durum karikatür ve fotoğraf kesikleri için de geçerlidir. Birçok gazete ve dergide haber/fıkra köşeleri gibi karikatür ve fotoğrafların yayımlandığı köşeler/bölümler vardır. Kesikler haber, röportaj, dizi, seyahat gibi yazı biçiminde olmayabilir, bazı kişiler sadece ilgili yayınlardaki karikatürlere de ilgi duyabilir. Bu durumda ilgili süreli yayındaki bölümün adı ve varsa başlığı, bibliyografik nitelene unsuru olarak belirlenmelidir. Örneğin; ünlü karikatürist/çizer Turan Selçuk'un "Abdülcanbaz" adlı karikatür köşesi **Milliyet**, **Cumhuriyet**, **Akşam** ve **Yeni İstanbul** gazetelerinde uzun yıllar aynı adla yayınlanmıştır. Bir diğer örnek ise hem bölüm adı hem de başlığı olan Mümtaz Arıkan'ın **Cumhuriyet** gazetesindeki karikatür köşesidir. "Tarihte Bugün" adındaki bölüm o günkü önemli tarihsel olayları çizimler ile anlatmaktadır (Örnek 3).

Kesiklerden sorumlu olan kişiler, kesiklerden kolayca belirlenebilir. Sorumlular genel olarak; yazar, röportajcı, karikatürist ve fotoğrafçı olarak sınıflandırılabilir. Özellikle gazete ve dergilerde sürekli yer alan köşelerin sorumluları kolaylıkla belirlenebilir. Eğer köşe yazarı tanınmış ise, bu bilgi yazar adı olmasa bile köşe adından / başlığından da anlaşılabilir. Sorumlu nitelene alanı, geleneksel kataloglama kurallarında "yazar" veya sorumluluk bildirimini" bölümlerinde yer almaktadır ve eksikliği kesiklerin arşivlenmesinde erişim sorunlarına neden olabilmektedir. Kesiklerin yazarları her ne kadar geriye dönük arşivlerini açan gazetelerden internet aracılığıyla bulunabilir olsa da, yayın hayatı sona ermiş ve genellikle yerel yayın organlarında yayınlanan kesiklerde sorumluluk alanının bulunması neredeyse imkânsızdır. Sorumlular ile ilgili olarak belirtilmesi gereken bir diğer nokta, bazı sorumluların yazılarında "mahlas (takma ad)"ların veya isimlerinin kısaltmalarını kullanıyor olmalarıdır. Bu bilgilere kesik üzerinden erişilebiliyorsa görülen

⁶ Bu yazılarda genellikle numaralandırmalar kullanılır. Bu durum tarihlerinin belirlenmesinde veya kaç gün devam ettiğine yardımcı olabilir.

TARİHTE BUGÜN MÜMTAZ ARIKAN 12 Ocak www.mumtaz-arikan.

12. 01. 2008 Cumhuriyet

SÜVEYS KANALI İÇİN FERMAN!

1568'DE BUGÜN, OSMANLI HÜKÜMDARI II. SELİM (SAĞDA), SÜVEYS'E BİR KANAL AÇILMASI İÇİN **2** MISIR BEYLER-BEYİ'NE FERMAN YAZDIRMIŞTI. **2** JUNI SULTAN SÜLEYMAN ZAMANINDA, PORTEKİZ'İN, HİNT OKYANUSU'NDA EGEMENLİK KURMAYA BAŞLAMASI VE BU YÖNDEKİ OSMANLI DENİZ TİCARETİNİ ENGELLEMeye KOYULMASI, ÖTEDEN BERİ RAHATSIZLIK VERMEKTEYDİ. YÖNETİCİLER, DURUMUN, DOĞU ÜLKELERİNDEKİ SAYGINLIĞA DA DARBE VURDUĞUNU DİLE GETİRİYORDU. YAPILACAK KANALDAN, DONANMA KOLAYCA HİNT OKYANUSU'NA İNEBİLİRDİ. ANCAK, O SIRALAR, SADRAZAM SOKULLU MEHMET PAŞA'NIN (SOLDA), İSRARLA ÜSTÜNDE DURDUĞU "DON-VOLGA KANALI" GERÇEKLEŞTİRİLEMİYENİNCE, BU PROJE DE SUYA DÜŞMÜŞTÜ..

Örnek: 3

Arıkan, Mümtaz (1). **Süveyş Kanalı için ferman.** (2) (Tarihte Bugün) (3). Cumhuriyet (4) (12 Ocak 2008) (5).

isim ve gerçek isimden giriş yapılmalıdır. Kesik üzerinde sorumlusunun adı yok ise başlıktan giriş yapılarak erişim sağlanmalıdır. Kesiklerde yer alan sorumluların isimleri, kesikin alındığı süreli yayının bilinmediği veya kaydedilmediği durumlarda yayın adının belirlenmesinde de yardımcı olabilir. Ancak bu bilgi genellikle tanınmış sorumluların isimlerinden yola çıkılarak elde edilebilir. Gazete ve dergilerde yüzlerce muhabir, yazar, vb. olduğu düşünülürse bu işlemin de zorluğu anlaşılacaktır (Örnek 5).

Kesikler üzerinde orijinal kaynağın bilgilerinin tümü yer almayabilir. Bunların başında tarih bilgisi gelmektedir. Bu bilgi, kesik biriktiren veya toplayan kişilerin dikkat etmesi gereken en önemli bibliyografik niteleme alanlarından biridir. Bu nedenle, kesikler üzerine ilgili süreli yayının tarihinin mutlaka eklenmesi gerekmektedir. Günümüzde birçok günlük ulusal gazetenin internetten yayın yaptıkları bilinmektedir. Ancak bu özellik hali hazırda yayın hayatını sürdüren gazeteler / dergiler için geçerli bir durumdur. Ülkemizde yayın hayatını sürdüren günlük/ulusal gazetelerden sadece iki tanesi -Cumhuriyet ve Milliyet- geriye dönük tam koleksiyona sahiptir. Önde gelen diğer gazetelerin ise, 1996'dan itibaren elektronik versiyonlarına erişilebilmektedir. Özel arşivlerin özellikle de kişi arşivlerinin özelliklerinden biri yerel kültürün⁷ de aktarımına ve tarihinin yazılmasına olan katkısıdır. Bu bağlamda, sadece ulusal gazetelerden alınan kesiklerin değil yerel gazetelerden alınanların da aynı şekilde arşivlenmesi söz konusudur.⁸ Bazı durumlarda, tarihin belirlenmesi için yazının tamamının okunmasında

7 Belediyelerin Basın Yayın ve Halkla İlişkiler müdürlükleri veya şubelerinin yönetmeliklerinde basın biriminin görevleri arasında gazete kupürü arşivi oluşturmak da yer almaktadır.

8 Hürriyet (1948) – 1997, Vatan (1976/1998) – 2002, Sabah (1985) – 1997, Zaman (1986) – 1995, Posta (1995) – 2009, Radikal (1996) – 1998, Haber Türk (2009) – 2009, Akşam (1918/1957), Tercüman (1955), Güneş (1982/1997), Star (1999), Bugün (2005) gibi gazetelerinin ise geriye dönük arşivleri yoktur. The New York Times (1851) – 1851-2013, The Guardian (1821) 1821 – 2003, the Observer (1791) 1791 – 2003, The Washington Post (1877) 1877-2013 tüm sayılarına ücretli olarak erişilebilmektedir.

fayda vardır. Ancak bu yayınlara erişim maalesef ulusal veya daha geniş kitlelere erişenlere oranla çok daha zordur. Buna ek olarak bir dönem yayınlanmış ve yayın hayatına son vermiş, örneğin; Dünya, Tan, Son Posta, Son Telgraf, Ulus, Tanin, İkdam, Servet-i Fünun, Diyojen, Marko Paşa, Nokta ve Akbaba gibi yerel - ulusal gazete ve dergiler de vardır. Bu tür yayınlardan alınan kesikler üzerinde yukarıda belirtilen bibliyografik niteleme bilgileri yok ise tam kimliklerine ulaşılması çok zor olacaktır.

Hürriyet CUMARTESİ, 8 Mart 2008 **5**

3 **4** **5**

Dört ilin müzeleri ve doğa harikaları için ortak site

2

KELKİT Havzası Sanal Müzeler Projesi ile Tokat, Sivas, Giresun ve Gümüşhane müzeleri sanal dünyaya taşındı. Tokat Müzesi'nin deposunda bulunan 14'üncü yüzyıldan kalma Apollon heykelciği, bu proje ile gün yüzüne çıktı. Müzelerin yanı sıra, ulaşım güçlüğü nedeniyle bilinmeyen ve tanıtılmayan Tokat-Ballica ve Gümüşhane Karaca mağaralarıyla Gümüşhane Santa Harabeleri de internet üzerinden gezilebiliyor.

Kelkit Havzası Sanal Müzeleri, nisan ayında Kanada'da yapılacak "Best of the Museum" yarışmasının ön elemesini geçerek "yenilikçi müze" olarak yarışmaya katılmaya hak kazandı. Müzelere ve mağaralara www.kelkitbasinmuseums.org adresinden ulaşılabilir. 360 derece video turu ve üçboyutlu fotoğrafların yer aldığı sitede tüm eserlerin bilgileri de yer alıyor. ■ **Yeliz ÖZ**

1

Öz, Yeliz (1). Dört ilin müzeleri ve doğa harikaları için ortak site (2) Hürriyet (3) (8 Mart 2008) (4), s. 5 (5)

Örnek: 4

Kesiklerin arşivlenmesinde kullanılacak ve kimliği tamamlayacak son temel bibliyografik niteleme alanı yayın adıdır. Yayın adı da tarih bilgisi gibi özel arşiv sahipleri tarafından kesiklere eklenmesi, çoğunlukla eksik bırakılan bir alandır. Bu nedenle arşivleme işleminde ve bunların belirlenmiş otomasyon/tarama programlarına aktarılmasında erişim sıkıntılarında ve anahtar kelime belirlenmesinde zorluklara neden

olmaktadır. Yayın adı, sorumlu ile birlikte düşünüldüğünde kesikin tarihinin -bir dönem aralık da olsa- belirlenmesinde ciddi ipuçları verebilmektedir. Ancak sorumlusu olmayan kesiklerde yayın adının belirlenmesi neredeyse imkânsızdır.

Kesiklerin arşivlenmesinde kullanılabilecek ikincil bibliyografik nitelme alanlarından ilki kesikin içerik, konu ve amacına göre belirlenecek olan türüdür. Kesikin türünün belirlenmesi, erişim ve tarama sırasında gerekli sınırlamaların yapılabilmesinde ve kesik dermesinde içeriğine göre ne kadar materyalin olduğunun belirlenmesinde yardımcı olabilecektir. Kesiklerin içerik, konu ve amacına göre türleri şu şekilde olabilir:

- Haber:** Güncel ve ilginç bir olayın olabildiğince nesnel ve gerçeğe uygun bir biçimde sunulmasıdır. İçeriğinde genellikle kim, ne zaman, nerede, nasıl ve neden sorularına cevap veren kısa ve yalın dilin kullanıldığı biçimdir (Örnek 4, 5).
- Söyleşi/Sohbet:** Herhangi bir konuyu; yazarın karşısında biri varmış gibi günlük, sıradan ve rahat bir dille anlattığı tek kişilik fikir yazılarıdır.

- c. Köşe yazısı/Fıkra:** Gazete ve dergilerin belirli sütunlarında genellikle gündelik konulara kısaca değinip geçen veya gündelik konuları bir görüş ve düşünce etrafında yorumlayan çoğu zaman ciddi bazen de eğlendirici yazılardır (Örnek 1).
- d. Röportaj:** Sohbet yazılarının belirli bir konu çerçevesinde en az iki kişi ile karşılıklı görüşme, soru cevap ve değerlendirmelerin yapıldığı türüdür.
- e. Eleştiri:** Bir eseri meydana getiren öğelerin düzenleniş ve işleniş şekillerini inceleyerek, eserin olumlu ve olumsuz yönlerini gösteren, bu yolla da eseri açıklayarak onun daha doğru anlaşılmasını sağlayan çalışmalardır.
- f. Yazı dizisi:** Bir veya birden çok yazarın konu, içerik ve işleniş açısından birbirini tamamlayan ve devam niteliği taşıyan, birden fazla ve ardışık günlerde yazıldığı yazıların bütünüdür (Örnek 2).
- g. Gezi/Seyahat yazısı:** Gazete ve dergi yazarlarının herhangi bir olayı, eşyayı veya yeri kendi gözlem ve anlayışına göre değerlendirdikleri yazılardır.
- h. Portre yazısı:** Bir kişiyi dış görünüşü ve iç dünyası ile tanıtıp canlandırmak amacıyla hazırlanmış yazı türüdür.
- i. Makale:** Genellikle dergilerde yayınlanan herhangi bir konuda, bir görüşü, bir düşünceyi savunmak ve kanıtlamak için yazılan diğer türlere göre akademik bir içerikte olan yazılardır.
- j. Tefrika/Bölmece:** Bir incelemenin, romanın gazete ya da dergide bölüm bölüm yayınlanmasıdır.

Bu türlerin dışında fiziksel yapıları ve farklı amaçları nedeniyle kesikler;

- ◇ ilan/duyuru,
- ◇ tanıtım/reklam,
- ◇ fotoğraf,
- ◇ karikatür (Örnek 3)
- ◇ kupon türünde de sınıflandırılabilir.

Bir diğer ikincil bibliyografik niteleme alanı sayfa sayısıdır. Gazetelerde sayfa sayısı diğer kaynaklarda olduğu gibi tek bir sayfayı göstermek üzere kullanılmaktadır. Ancak gazetelerin fiziksel yapısı düşünüldüğünde bir sayfada birden çok sütun ve bölüm yer alabilir. Kesik sayfanın, sayfa numarasının görünmediği yerden alınmış olabilir ve kesdiği alan kişi de bu numarayı genellikle kaydetmeyi unutabilir. Bu nedenle çoğu kesikte sayfa numarasına rastlanmamaktadır. Eğer kesik köşelerde ise sayfa numarası alınan yer ile birlikte kesik üzerinde görünebilir. Yurtdışındaki bazı özel arşiv örneklerinde sayfa numarasının özenle kaydedildiği dikkat çekmektedir (A Manual..., 1999; Sutar, Gurav and Birje, 2011, ss. 54-61) (Örnek 4, 6).

Kesikler için yukarıda bahsedilen birincil bibliyografik niteleme alanları bilginin ana kaynağından, yani kesikin üzerinden alınamayabilir. Bu nedenle, kesiklerin

SAYFA

3.1.2014 Cumhuriyet 2 4 15

3

INTERNET ÜZERİNDEN MÜZAYEDEDE SATILDI

1

‘Çalınan’ keman 1 milyon sterlin

Kültür Servisi - 2010 yılında Londra'daki bir garın kafesinden çalınan 317 yıllık Stradivarius keman, internet üzerinden düzenlenen müzayedede 1 milyon 385 bin sterline alıcı buldu.

Ünlü keman virtüözü **Min-Jin Kym**'in kullanmakta olduğu ve 1696'da **Antonio Stradivarius** tarafından yapılmış olan keman, üç yıl önce, Kym bir kafede yemek yerken çalınmış ve geçen yaz bulunmuştu. Hırsızların, değerinden haberleri olmadığı için, kemani 100 sterline satmaya çalıştıkları öğrenilmişti.

Kemani çalmaktan suçlu bulunan **John Maughan**, dört buçuk yıl hapis cezasına çarptırılmıştı.

İngiltere'de ünlü bir kemancının yönettiği bir müzik festivalinin yönetimi tarafından satın alındığı açıklanan kemanın, ilginç geçmişi dolayısıyla 2 milyon sterlinden fazla bir fiyata satılması bekleniyordu. Ancak Tarisio şirketi tarafından internet üzerinden gerçekleştirilen açık artırmada fiyat beklenildiği kadar yükselmedi.

Kemanın "tamamen kullanılabilir" durumunda olduğunu açıklayan Tarisio'nun direktörü **Jason Price**, Stradivarius kemanın hırsızlığa kurban gittiği için fazladan bir değer kazanmadığını, ama bu olayın enstrimanın geçmişine renk ve gizem kattığını söyledi.

Ünlü şair **Lord Byron**'ın torununun 30 yıldır sahip olduğu Stradivarius yapımı bir keman ise 2011 yılında düzenlenen bir müzayedede 9,8 milyon sterline alıcı bulmuş ve alanında bir rekor kırmıştı.

Çalınan keman 1 milyon sterlin (1). Cumhuriyet (2)
(3 Ocak 2014) (3), s. 15 (4)
Örnek: 6

arşivlenmesinde özel arşiv sahipleri ve/veya koleksiyoncuların daha duyarlı ve dikkatli davranmaları gerekmektedir. Büyük bölümü ne zaman yayınlandığı belli olmayan ve yayınlandıkları yerlerden günü gününe kesilerek bir yerlere konulmuş olan kesikler, bu özellikleri ile arşivlenmesi en zor malzemelerdendir. Eğer üzerinde veya yapıştırdığı/iliştirildiği malzemelerde herhangi bir tarih, sorumlu, başlık gibi bilgiler yoksa arşivleme sadece konu ve anahtar kelimeler yardımıyla yapılabilir. Bunun için kesiklerin okunması ve içerisinde geçen konu ve anahtar kelimelerin dikkatle belirlenmesi gerekmektedir. Bu tarama, erişim ve ilişkilendirmelerde önemli bir kolaylık sağlayacaktır. Kesiklerin içeriklerinin okunması suretiyle başlığın dışında konu ve anahtar kelimelerden oluşan erişim alanlarının belirlenmesinin bir diğer amacı da, birçok haber kesliğinin başlığı

ile içeriğinin uyumsuz olması veya başlığın içeriği dolaylı olarak ifade etmesidir. Bu uyumsuzluk, ilişkili konu ve anahtar kelimeler ile giderilmediği takdirde kesiklere erişim tam olarak sağlanamayacaktır.

Konu(lar) ve anahtar kelimeler, özellikle kesiklerin elektronik ortamda arşivlenmesi ve bir otomasyon programı yardımıyla tarama yapılmadığında erişime olanak sağlayacak bibliyografik niteleme alanlarıdır. Bunun için önceden hazırlanmış bir konu otorite dizininden faydalanılabileceği gibi, kesiklerden elde edilen bir dizin de oluşturulabilir (Newspaper..., 2004). Konu(lar) ve anahtar kelimeler daha önce de değinildiği gibi başlık ve içeriğin uyuşmadığı durumlarda başvurulacak temel erişim uçları olacaktır. Örnek 4, 5 ve 6'daki kesikler birbirinden ayrı konu ve başlıklara sahiptir. Örnek 4'te başlıktan dört ilimizde faaliyet gösteren müzelerin ortak bir sanal ortamda buluşacakları belirtiyor. Bu konuda, kesikler arasından tarama yapacak kullanıcı için haberde geçen Kelkit Havzası Sanal Müzeler Projesi, Tokat Müzesi, Balıca Mağarası, Karaca Mağarası ve Santa Harabeleri birer anahtar kelime olarak kullanılabilir (Örnek 4). Örnek 5'te ise kişi ve kurum adlarının da yer alacağı daha geniş bir anahtar kelime seçeneği bulunmaktadır. VEKAM, 44. Kütüphane Haftası (Kütüphane Haftası), Mustafa Akbulut, Hasip Pektaş, Akın Canko, Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Hacettepe Sanat Müzesi ve ekslibris gibi kelimeler hem konu hem de anahtar kelime olarak belirlenebilir (Örnek 5). Örnek 6'da ise Stradivarius keman, Antonio Stradivarius, Min Jin Kym, Tarisio, Jason Price, Lord Byron, müzik, telli çalgılar (enstrümanlar) gibi çok daha değişik konu ve anahtar kelimeler belirlenebilir (Örnek 6).

Özellikle kişilere ait özel arşivlerin daha çok yerel kültür ve tarih konularıyla ilgili bir koleksiyona sahip olduklarından daha önce bahsedilmişti. Bu, kesiklerden de gayet kolay anlaşılabilir. Bu nedenle kesiklerin arşivlenmesinde temel bibliyografik niteleme alanları dışında gazete veya süreli yayınların yerel olanları için nerede yayınlandığı bilgisi de belirtilmelidir (Örnek 7, 10).

Minibüs ücretlerine zam

20 Haziran'dan sonra indi-bindi 1 YTL olacak
Edirne'de bulunan yolcu taşıma firmalarının ortak bir dilekçe ile verdikleri zam talepleri Belediye Meclisi tarafından oy birliği ile kabul edildi

Kemal Karaman
Belediye Başkanı

Buna göre 20 Haziran tarihinden itibaren öğrenciler 75 Ykr. kısa hatlar, 1 YTL. uzun hatlar ile 1,5 YTL. olacak.

Edirne Belediye Meclisi Mevye ayı toplantısında Belediye Meclisi Salonu'nda Başkan Vekili Namık Kemal

İle 750 YKR. Sivil kısa hatlar 1 YTL. Uzun hatlar öğrenci 1,25 YTL. Uzun hatlar sivil 1,50 YTL. Kapıkule Merkez öğrenci 2 YTL. Kapıkule-Çiftlik öğrenci 2,50 YTL. Kapıkule-Çiftlik sivil 3 YTL. Açık Cozayev-Merkez 1,5 YTL. Açık Cozayev-Çiftlik

2,5 YTL. olarak belirtildi. AKP Grup Başkanı İsmail Arda ise, bir fiyat artışını uygulamayı istemeyerek, "Bu şekilde bu konu hep önümüzde geçecek. Bir fiyat artışı yapılmamalı. Boyutları bir kez ücret zammı yapılmı diye konuşuldu. Bunun üzerine söz alarak 20 Haziran ile bu "Minibüs ücretleri" arasında değişiklik yapılmaması gerektiğini belirtti. (Görsel: B.Özge)

Edirne

GÜNLÜK BİYATİ MÜSTAKİL GAZETE

07 HAZİRAN 2008 CUMARTESİ SAYI:13350 FİYATI:50 YKRL TEL:(0284) 255 10 30 FAX:(0284) 212 72 30

TURKCEBİL İLETİŞİM MERKEZİ

CENKOM

İLETİŞİM

Merkezi: Çiğdemci Sokak No: 33 Edirne
Tel: (0284) 212 74 60 Fax: (0284) 212 14 39
E-posta: cenkom@cenkom.com.tr
Sadece Starcom Çiğdemci No: 28 Edirne
Tel: (0284) 212 23 26 27 28

NURDAN BAYRAK

TURKCEBİL İLETİŞİM MERKEZİ

GÜNEŞ OPTİK

GÖZLÜĞÜ GÖZLÜKÜ YAPAR

Merkezi: Çiğdemci Sokak No: 33 Edirne
Tel: (0284) 212 74 60 Fax: (0284) 212 14 39
E-posta: cenkom@cenkom.com.tr
Sadece Starcom Çiğdemci No: 28 Edirne
Tel: (0284) 212 23 26 27 28

Örnek: 7

85

Kesiklerin Sınıflanması ve Korunması

Kesiklerin sınıflanmasında kullanılacak yöntemler alfabetik, kronolojik veya konu olarak üç şekilde olabilir. Bu üç sınıflandırma yöntemi, yukarıda bahsedilen bibliyografik niteleme alanları ile doğrudan ilgilidir. Ancak arşivcilik yönünden dikkat edilmesi gereken nokta, malzemenin daha önce herhangi bir düzenlemeye tabi tutulup tutulmadığının belirlenmesidir. Eğer böyle bir işlem yapıldı ise arşivciliğin temel kurallarından olan provenans yöntemine dikkat edilerek, aynen korunur ve bu şekilde erişime açılır.

Kesikler üzerinde birincil öncelikteki bibliyografik niteleme alanları bulunuyorsa ve herhangi bir dijital depolama/erişim/tarama sistemi düşünülmüyorsa kronolojik yöntemin kullanılması gerekmektedir. Kesikler, yerleştirilecekleri klasörler, dosyalar veya kutularda eski, tarihliden yeni tarihlile doğru kronolojik olarak sıralanmalıdır. Üzerlerinde başlık dışında herhangi bir bilgi olmayan kesiklerden oluşan bir koleksiyon söz konusu ise alfabetik yöntemin kullanılması daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Eğer karışık bir koleksiyon varsa yine alfabetik yöntem kullanılmalıdır. Bunun için başlık ve sorumlulardan oluşan bir dizinin/listenin oluşturulması ve kesik üzerindeki niteleme alanlarının kullanılarak, kesiklerin bibliyografik kimliklerinin çıkarılması gerekmektedir. Bu liste(ler) birer katalog/envanter kaydı olarak erişimde kullanılacak başlıca araçlar olacaktır. Bu listelerden ayrıca başlık (eser adı) ve sorumlu (yazar, röportajcı, fotoğrafçı, karikatürist) dizinleri de çıkarılabilir (Örnek 8). Sonucu yöntem ise kesiklerin içerik olarak incelenip sınıflandırıldığı konu sınıflamasıdır. Bu yöntem koleksiyonda bulunan kesiklerin arşivci veya bilgi/belge uzmanı tarafından okunup konularına ve alt konularına göre bir gruplandırma yapmasını gerektirmektedir.

1170. Ali Esad Göksel. Lezzet Seyahatleri: Pub'da aşk itirafları (Trinity College Kütüphanesi). *Haber Türk* (9 Haziran 2012).
1171. Yakın tarihe ilişkin iki tartışılacak iddia: Atatürk ölmedi onu öldürdüler, Menderes'in mezarında o yok, başkası yatıyor. *Haber Türk* (9 Haziran 2012).
1172. Murat Bardakçı. 1940'lı yılların Hamletleri, Yunus Emre'nin mezarını açıp kafatasıyla resim çektirmişlerdi. *Haber Türk* (9 Haziran 2012).
1173. Napolyon'un ev ödevine 405 bin \$. *Haber Türk* (11 Haziran 2012).
1174. Natasha Singer. Hakkımızda her şeyi biliyorlar: Tüketicilerin gen haritası çıkarılıyor (You for sale: Mapping and sharing the consumer genome). *The New York Times* (16 Haziran 2012).
1175. Kültür Bakanlığı yolladı Elazığ almadı. *Haber Türk* (26 Haziran 2012).
1176. 800 yıllık kitap görücüye çıktı. *Haber Türk* (27 Haziran 2012).
1177. Jennifer Schueeler. Kitap, sayfa ve ciltlerin tarihi araştırılıyor (Peering Into the exquisite life of the books). *The New York Times* (23 Temmuz 2012).

Örnek: 8

Yukarıdaki yöntemler ile sınıflanan kesikler, sayıları da dikkate alınarak dosya, klasör veya kutulara konulmalıdır. Söz konusu saklama malzemelerinin üzerine neye göre sınıflandığı ile ilgili gerekli bilgiler de eklenmelidir. Eğer sınıflama için alfabetik yöntem uygulanmış ise dosya/klasör üzerine kesiklerin başladığı harfler dosya/klasör numarası ile birlikte A-D/1, E-H/1, İ-M/1, N-P/2, R-Z/3 şeklinde yazılmalıdır. Belirtilen aralıklarda birden fazla klasör/kutu olursa, N-P/1, N-P/2, R-Z/1, R-Z/2 ve R-Z/3 şeklinde numaralandırma yapılabilir.

Tarihe göre yapılan sınıflamada, kesikler -eğer koleksiyon sahibi sağlıklı kayıtlar tuttuysa veya tarihler belirlendiyse- yıl [1947, 1947 - 1949], ay/yıl [Ocak 1987 - Haziran 1988 / Ocak - Aralık 1998] veya gün/ay/yıl [12.02.2000/12 Şubat 2000 - 14.09.2001/14 Eylül 2000] olarak sınıflandırılmalı ve bu bilgiler klasörlerin/kutuların üzerine eklenmelidir. Belirlenen yıllarda birden fazla kesik klasörü oluşuyor ise; 1987/1, 1987/2 şeklinde etiketlenebilir (Örnek 8). Her iki sınıflama yönteminde de bibliyografik niteleme alanlarının arşiv veya koleksiyon sahibinin verdiği öneme, dikkate ve gösterdiği ilgiye bağlıdır. Bunun yanı sıra kesik arşivini alan bilgi merkezinin bu malzemeye gösterdiği değere de bağlıdır. Arşivciler veya bilgi/belge yöneticileri yapacakları araştırma ile ellerindeki kesiklerin büyük bölümünün sınıflama yöntemini belirlemelerine yardımcı olacak birincil bibliyografik niteleme alanlarını belirlemeleri mümkündür.

Konuya göre yapılacak sınıflamada, kesiklerin arşivciler veya bilgi/belge yöneticileri tarafından dikkatle incelenmesi ve buna göre belirlenecek ana konulara göre gruplandırılması ve erişimin kolaylaştırılması için kendi içlerinde alfabetik bir düzene sokulması gerekmektedir. Bu yöntem birincil bibliyografik niteleme alanlarının eksik olduğu durumlarda uygulanabilecek bir yöntem olarak tercih edilebilir. Konular genel içerikli olabileceği gibi bir kişi, kurum, olay, dönem, teknoloji gibi daha özel içerikte de olabilir (Örnek 9).

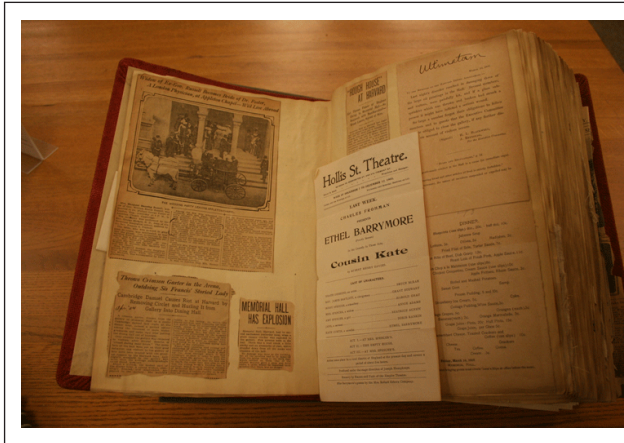
Türkiye Ekonomisi	Klasör 1-3
AÜ. DTCF	Klasör 4
Elektronik Kitap	Klasör 5
Abdülcanbaz	Klasör 6-8

Örnek: 9

Psychoanalysis institute to open in the new year. (1948, September 18). [Clipping from an unidentified Dayton, OH newspaper] Copy in possession of the author.

Örnek: 10

Kesiklerin fiziksel olarak saklanması, malzemenin zayıf olmasını da engelleyici yöntemlerin uygulanması gereklidir. Bunların başında asit oranı -yapımında kullanılan kimyevi maddeler (CMP/kimyasal hamur) fazla olduğu için- diğer kâğıtlara göre oldukça yüksek olan gazete kâğıdının korunması ve diğer malzemeye zarar vermesinin engellenmesi gelmektedir. Genel olarak geri dönüşüm kâğıtlarından üretilen gazete kâğıtlarının hammaddesinde yüksek miktarda linyin bulunmaktadır. Linyin oda sıcaklığında bile kolayca peroksitleri meydana getirebilir ki peroksitler güçlü oksitleyicilerdir ve selüloz moleküllerindeki çeşitli kimyasal gruplarla reaksiyona girerek liflerin parçalanmasına neden olurlar (Somer, 2007, ss. 5-6; Akgül ve Tozluoğlu, 2006, ss. 157-159). Güneş ışığına maruz kalan gazete kâğıdının renginin sarararak, sertleştiği ve ufalandığı bilinmektedir. Bunun engellenmesi veya yavaşlatılması için kesikler, havası mümkün olduğu kadar alınmış plastik kapsüllerde veya polyethylen zarflarda/föylerde birbirlerine temas etmeden üzerlerine asit özelliğini düşüren sprey (deacidification spray) sıkılarak saklanmalıdır. Bu işlem gazete kâğıdının nemini daha uzun süre korumasını sağlamaktadır. Eğer kesikler, dijital yöntemler yerine fiziksel olarak hizmete sunulacak ise, fotokopilerinin çekilmesi ve bunların kullanıcıya verilmesi daha doğru olacaktır (Preserving..., 1999, ss. 13, 91-92). Bazı özel arşivlerde kesiklerin farklı özellikteki A2, A3 ve A4 kâğıtlara bant, zambak veya yapıştırıcılarla yapıştırıldığı veya bir defterin sayfalarına (scrapbook) yapıştırıldığı da görülmüştür (Örnek 11). Bu şekildeki kesiklerde bant ve yapıştırıcılarıdaki kimyevi maddeler nedeniyle bozulmalar daha hızlı olacağından öncelikle asitsiz kâğıtlara renkli veya siyah/beyaz fotokopilerinin alınarak orijinal kesiklerin söz konusu spreynin uygulanması ve birbirine temas etmeyen föy veya zarflarda saklanması gerekmektedir. Bu uygulama ve önlemler, bozulmayı geciktirecektir. Eğer kesikler başka bir malzeme üzerine yapıştırılacaksa polyester içerikli ürünler tercih edilmelidir (Basic..., 2003, 56-57). Kesiklerin orijinallerinin bulunduğu dosya veya klasörler nem oranının %35-40 ve sıcaklığın 18°C veya 65°F olduğu mekânlarda saklanmalıdır.

Kupür/Kesik defteri
(scrapbook)

Örnek: 11

Sonuç

Gazete kesikleri hemen herkesin toplayabileceği ancak organizasyonu ve koruması da oldukça zor özel arşiv malzemesidir. Özellikle kâğıt özelliği nedeniyle çabuk bozulabilen ve yıpranabilen bir yapıdadır. Yerel kültür ve tarihe de ışık tutmaları açısından farklı bir değer sahiptirler. İşi, hobileri, ilişkileri gereği bu malzemeyi toplayan özel kişi ve kurumlara ellerindeki bu malzemenin nasıl ve hangi şartlar altında korunması gerektiğinin anlatılması ve yardımcı olunması gerekmektedir. Kesikler her ne kadar özel arşivlerde yoğunlukla görünüyorsa da kamu arşivlerinde de yer alıyor olması gerçeği unutulmamalı ve diğer arşiv malzemeleri gibi gerekli özenin gösterilerek ilgili araştırmacılar için erişime açılması gerekmektedir. Bu bağlamda, ülkemizde arşiv hizmetleri ile ilgili yetkili kurum olan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü başta olmak üzere arşiv mekanı ve malzemeleri üreten özel kurumların kendi çabalarıyla bu ve benzeri malzemeyi korumaya çalışan arşiv sahiplerine, kar amacı gütmeyen, ellerindeki malzemeyi koruyup, aktarabilmeleri için gerekli teknik ve hukuki konularda yardımcı olmaları gerekmektedir.

Kaynakça

- A *manual for small archives*. (1999). 06.01.2014 tarihinde <http://aabc.ca/media/6069/manualforsmallarchives.pdf> adresinde erişilmiştir.
- Akgül, M. ve Tozluoğlu, A. (2006). Kimyasal termomekanik hamur yöntemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A (2), 156-174.
- Bautista, C. ve Vergara-Bautista G. (2013). *Preserving organizations collections: a workshop manual*. Honolulu: Filipino-American Historical Society of Hawaii.
- Basic Conservation of Archival materials: Revised edition chapter 6: Collections*. (2003). 7 Ocak 2014 tarihinde http://www.cdncouncilarchives.ca/RBch6_en.pdf adresinden erişildi.
- Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü*. (2009). S. Karakaş, F. Rukancı ve H. Anameriç. (Yay. Haz.) Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
- Hodges, A. E. ve McClurkin, B.S. (2011). *Archives and Manuscripts Processing Manual (6th Edition)*. 6 Ocak 2014 tarihinde <http://www.uta.edu/library/spco/files/processing-manual.pdf> adresinden erişildi.
- Newspaper Clippings File List of Subject Terms*. (2004). 09 Ocak 2014 tarihinde <http://hawaii.gov/lrb/libdocs/clipfile.pdf> adresinden erişildi.
- Pamphlets and minor library material: Clippings, broadsides, prints, pictures, music, book plates, maps*. (1917). Chicago: American Library Association Publishing Board.
- Preserving Records. Version 1*. (1999). Editors: M. Roper ve L. Millar (Eds). London: International Rrecords Management Trust.
- Rukancı, F. ve Anameriç, H. (2010). Arşivciliğe kavramsal yaklaşım. H. Gürsoy ve M. Güneş (Yay. Haz.). 8. *Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresi: Sosyolojik ve Hukuki Boyutlarıyla Sekreterlik Mesleği Bildiri Kitabı 14-16 Ekim 2009, Ankara* içinde (163-170). Ankara: Ankara Üniversitesi.

- Somer, Ş.N. (2007). *Arşiv ve kütüphanelerdeki kağıt malzemelerin biyolojik tahribatı ve önleme yolları*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Sutar, B.D., Gurav, D.S. ve Birje, S.R. (2011). Digital preservation of newspaper resources: A systematic approach for traditional and online newspapers. *International Conference on Newspaper Conference* içinde (50-67), Malezya: IFLA.